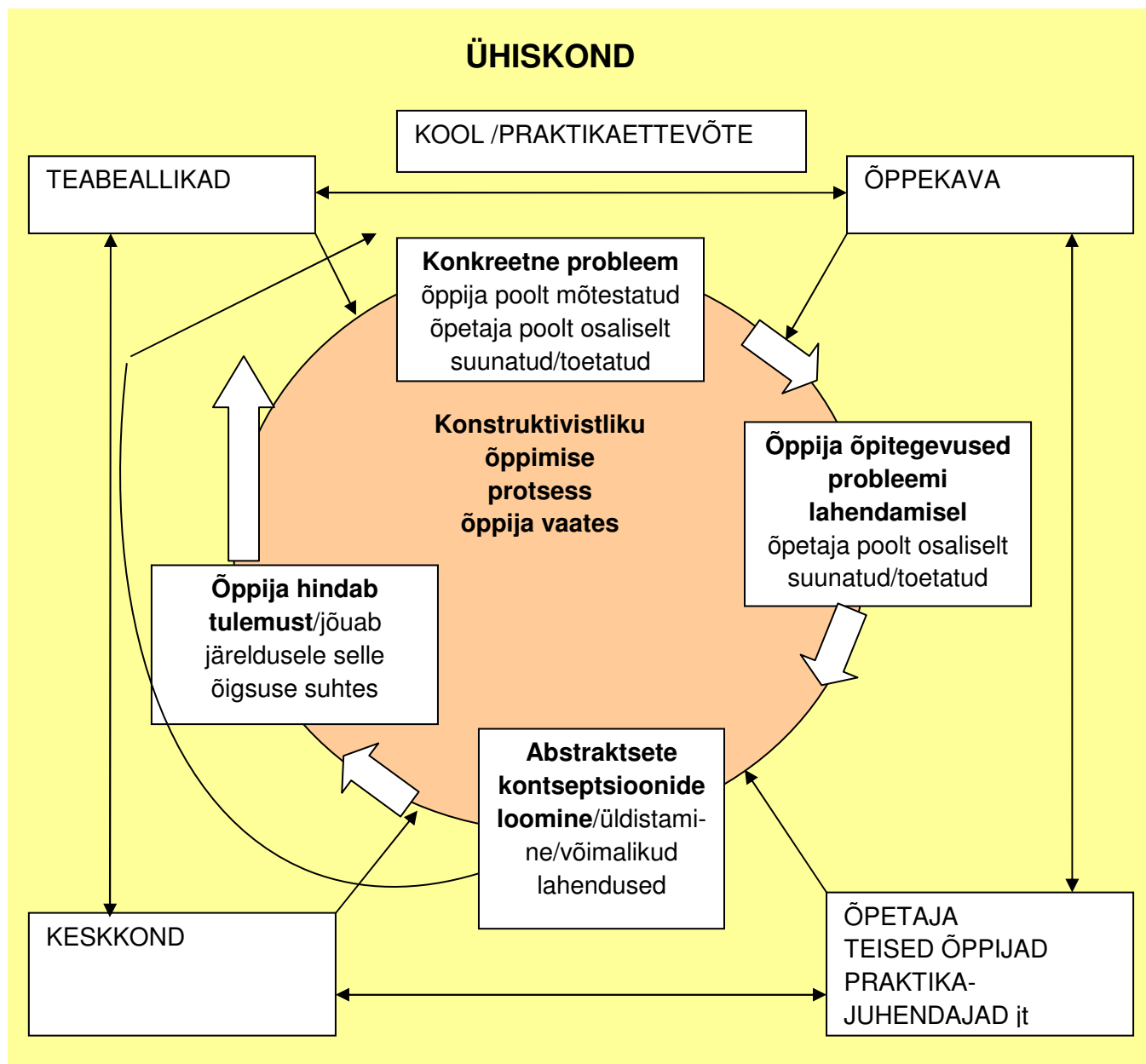

Õpetaja rollid digiajastu õppeprotsessis, õppprotsess ja selle juhtimine

Õppeprotsess digiajastul

Konstruktivistliku lähenemise, mida üldiselt peetakse tänapäevaseks ja digiajastule kohaseks lähenemiseks, kohaselt on oluline, kuidas õppijad mõtestavad oma kogemusi. Konstruktivistlik lähenemine käsitleb õppimist, kui õppija poolt aktiivset teadmiste vastuvõtmist. Õppijad puutuvad kokku uue kogemusega, koondavad sellele oma mõtlemise ning assimileerivad sellega oma varasemad kogemused. Inimesed õpivad mõtlemise ja kogemuste koosmõjul ning sellele järgnevate keerukamate kognitiivsete struktuuride arendamise kaudu. Õpitava sisu töötleb õppija lähtuvalt oma maailmapildist. Teadmus konstrueeritakse õppija või õppijate rühma poolt, teadmisi ja käsitusi konstrueeritakse õppija peas, konstrueeritakse ühiseid tõlgendusi, reegleid ja põhimõtteid, millest peetakse kinni või süsteeme, millega töötatakse. Selle lähenemise puhul rõhutatakse õppija aktiivsust ja õpetaja rollide muutumist (õpetaja on pigem õppija partner, õppimise suunaja ja toetaja). Tähtsustatakse õppimisele eelnevaid teadmisi, oskusi, hoiakuid uue teadmise alusena, rõhutatakse refleksioonioskuse jt metakognitiivsete oskuste arendamist. Tuuakse esile õppimise situatiivne iseloom, teadmiste suhtelisus, mitmekülgse representatsiooni arendamine, sotsiaalne interaktsioon õppeprotsessis.

Konstruktivistliku õpimiskäsituse kohaselt peaks lähenemine õppeprotsessile olema tervklik. Õppeprotsessi võib õppimise vaates visualiseerida lihtsustatud protsessi mudeli abil, milles võimaldajatena õppija ning õpikeskkonnaga seotud tegurid, protsessis tõusevad esile õppija õpitegevused, ning tulemuseks on eesmärkide (õpiväljundite) saavutamine ning selle hindamine (vt joonis 1).

Joonis 1. Õppimisprotsess õppija vaates konstruktivistliku õppimiskäsituse kohaselt (Koostaja: S.Rekkor).

Sotsiaalkonstruktivistliku lähenemise põhiprintsiibid on järgmised:

1. Õppimine ja areng on sotsiaalne, on ühistegevus.
2. Õppekava ja õppeprotsessi planeerimise aluseks on õpitegevused õppija keskmises arengu tsoonis (*Zone of Proximal Development*-ZPD*) so tsoonis, kus õppija tuleb abistatuna/toetatuna toime probleemide lahendamisega.
3. Õppeprotsessis luuakse tähenduslik kontekst, ei eraldata õppimist, teadmist ja tegelikku maailma.
4. Õpikogemused koolis on seotud praktiliste kogemustega väljapool kooli (reaalses elu- või töösituatsioonis) (*Overview of Social...*).

Võgotski järgi võib mõtlemise ja probleemide lahendamise oskused jaotada kolme kategooriasse: ühed, mida õppija on võimeline iseseisvalt demonstreerima; teised, mida ta ei

ole võimeline demonstreerima isegi abi kasutades ning kolmandad, mida ta on võimeline demonstreerima abi kasutades. Vögotski väidab, et seda, mida õppija on suuteline tegema täna koostöös, abi kasutades, on ta tulevikus suuteline tegema iseseisvalt.

Konnektivistlik lähenemine rõhutab inimestevaheliste sidemete ja võrgustike rolli õppimises. Selle järgi on õppimine protsess, mis leiab aset muutuv keskkonna ning ei ole täielikult indiviidi kontrolli all. Õppimine saab eksisteerida väljaspool indiviidi, võrgustikes, mis on fokuseritud teadmiste kogumite ja ühenduste loomisele, mis võimaldavad õppijal rohkem õppida ning on seega olulisemad kui pelgalt indiviidi enese teadmine. Konnektivistliku käsituse juhtiv arusaam on, et otsused probleemide lahendamisel põhinevad kiiresti muutuv alusel (kontekstil) ning et pidevalt on vaja läbi töötada uut infot. Suutlikkus eristada olulist ja ebaolulist teavet ning ära tunda, millal uus teave muudab eelnevalt tehtud otsuste konteksti, on selle lähenemise kohaselt äärmiselt oluline (Siemens 2004; Griffiths ja Guile 2003). Konnektivistliku lähenemise põhimõtted on järgmised:

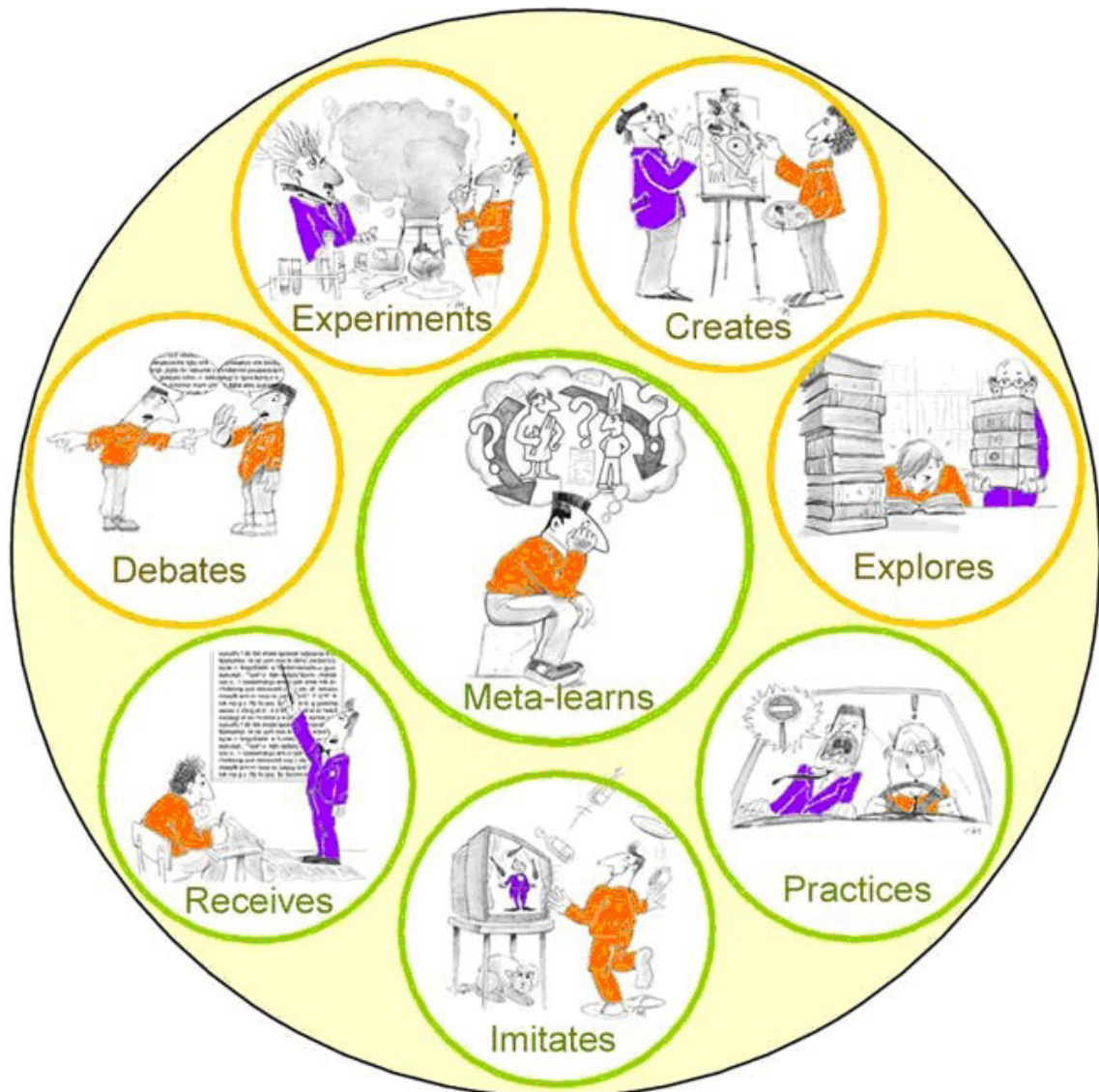
1. Õppimine ja teadmine toetub arvamuste mitmekesisusele;
2. Õppimine on spetsialiseerunud keskuste või teabeallikate ühendamise protsess;
3. Õppimine võib toimuda seadmete (erinevate tehnoloogiate) abil;
4. Võime suurendada teadmiste mahtu on olulisem kui see, mida hetkel teatakse;
5. Inimestevaheliste sidemete hoidmine ja säilitamine on vajalik, et hõlbustada pidevat õppimist;
6. Oskus näha seoseid valdkondade, ideede ja kontseptsioonide vahel on läbiv oskus kõigis õpitegevustes;
7. Õppimine on pidev otsustamine ja valimine, mida õppida, omandatava informatsiooni tähenduslikkus (Siemens 2004).

Strateegiad õppeprotsessi juhtimisel

Digiajastu õppeprotsessi juhtimisel võib kasutada erinevaid mudeleid. Tuntud on 8 LEM (Learning Event Model) (Leclercq, Poumay, 2005). Mudelis on kirjeldatud erinevad õppesündmused, õppija ja õpetaja tegevused. Õpetaja poolt valitud strateegia õppeprotsessi juhtimiseks on nende õppesündmuste (Learning Event ehk LE) kombinatsioon.

8 strateegiat õpiväljundite saavutamiseks õppija ja õpetaja vaates (vt joonis 2):

1. Imiterimine/mudeldamine	<i>(Imitation / Modeling)</i>
2. Vastuvõtmine/ ülekandmine	<i>(Reception / Transmission)</i>
3. Harjutamine/ juhendamine	<i>(Exercising / Guidance)</i>
4. Uurimine/ allikate pakkumine	<i>(Exploration / Documenting)</i>
5. Eksperimenterimine/ keskkonna loomine	<i>(Experimentation / Reactivity)</i>
6. Loomine/võimaldamine (toetamine)	<i>(Creation / Confortation)</i>
7. Metakognitsioon/ refleksiooni toetamine	<i>(Self-reflexion / Co-reflexion)</i>

Joonis 2. 8LEM õppija vaates (Allikas: Leclercq, D. & Poumay, M. (2005) .

Õpetaja rollid digiajastu õppeprotsessis

Muutused õpetajate töös

Ameerika filosoof, psühholoog ja haridusteadlane John Dewey pidas õpetajate põhiliseks ülesandeks pakkuda õpilastele asjakohaseid kogemusi, mille kaudu õppija saab õppida. Õpetaja kohustuste hulka peaksid Dewey arvates kuuluma:

- omada ülevaadet õppijate võimetest, vajadustest ja eelnevatest kogemustest;
- teha õppijatele ettepanekuid õppimise suhtes, kuid olla valmis ka selleks, et edaspidi teeb õppija neid ise;
- kasutada õpetuses õpikeskkonda ja nii enda kui õppijate kogemusi;
- valida tegevused, mis toetavad õpilasi teadmiste korrastamisel;
- vaadata ettepoole ning näha sihti, kuhu õpikogemused viivad, veendumaks, et nad ikkagi soodustavad jätkuvalt kasvamist.

Õpetamisel tekitab õpetaja esmalt õppijas teadmatusetunde, mille tulemusel tekib õppijal soov probleemi lahendamiseks. Järgmisena toimub (koostöös) tekkinud probleemi selgitamine ning piiritlemine ning seejärel probleemi lahendamise ning praktilise teostamise võimalike teede pakkumine. Edasi arutlevad õppijad, mis esitatud lahendustest tuleneb ja viimasel astmel lahendavad probleemi praktilise tegevuse abil.

Konstruktivistlikus õppimiskäsituses rõhutatakse sotsiaalset konteksti ja teiste inimeste kaasmõju õppimisele. Tähtsal kohal õppeprotsessis on õpetajate ja õppijate omavaheline suhtlus, suhtlus õpetaja ja õppija vahel. Õpetaja ülesandeks on korraldada, stimuleerida, motiveerida, nõustada, arvestades kõikide õppijate erinevusi ja varasemaid teadmisi ning oskusi.

Õpetaja ei ole konstruktivistliku õppimiskäsitluse kohaselt "asjatundja", kes jagab "õigeid" teadmisi ja tegevusmalle, ta on pigem ressurss, keele ülesandeks on anda õppijale võimalus leida endas olemasolev potentsiaal ja seda kasutada, äratada õpilases küsimusi, probleeme ja ergutada teda mõtlema.

Keskne koht on rühmatööl ning -kogemusel (*learning - by - doing* - õppimine läbi tegevuse/kogemuse). Õpetaja peab õpetuse vältel kaasama õppijaid, jättes ennast tahaplaanile, kuid samas ka õppija jaoks kogu aeg olemas olema.

Õpetajate ees seisab rida töö muutumisega seotud väljakutseid:

- Õpetajate rolliootused on muutunud laiemaks, "sotsiaaltöötajast" kuni täiskasvanute (sh lapsevanemad) koolitajani.
- Õpetajate töö on muutunud keerulisemaks, aina on lisandunud ülesandeid.
- Vajadus teha koostööd on toonud kaasa tööülesannete spektri olulise laienemise, sotsiaalsete oskuste arendamise vajaduse.
- Vajadus osaleda võrgustikes on toonud kaasa olulise kommunikatsioonioskuste sh keeleoskuste arendamise vajaduse.
- Tasakaalu leidmine erinevate pädevuste vahel

- erialaspetsilist, pedagoog, andragoog, eripedagoog
- teoreetiliste ja praktiliste oskuste õpetamise pädevused
- haridustehnoloogilised pädevused
- Erinevate lähenemiste kombineerimine õppeprotsessis.
- Rollieeskujuks olemine õpilastele – erialaspetsialistina- õpetajana, kasvatajana, isiksuena, kodanikuna.
- Kiired muutused globaliseerivas töömaailmas on toonud kaas vajaduse enese kui erialaspetsialisti pideva arendamise vajaduse.
- Kas pean olema 24/7 kontaktis?
- Kas pean olema 24/7 õpetaja?

Kasutatud allikad

- Chen, I. (2010) An Electronic Textbook on Instructional Technology. URL: <http://viking.coe.uh.edu/~ichen/ebook/et-it/cover.htm> alla laetud 13.03.2011.
- Chaiklin, S. (2003). "The Zone of Proximal Development in Vygotsky's analysis of learning and instruction." In Kozulin, A., Gindis, B., Ageyev, V. & Miller, S. (Eds.) *Vygotsky's educational theory and practice in cultural context*. 39-64. Cambridge: Cambridge University.
- Crawford, A. (2005). *Teaching and learning strategies for the thinking classroom*. New York, NY: International Debate Education Association.
- Griffiths, T.; Guile, D. (2003) *A Connective Model of Learning: the implications for work process knowledge*. *European Educational Research Journal*, Vol 2, No 1, 56–73.
- Hytönen, J., Krokfors, L. (2002). Esiopetuksen toimintaympäristö, esiopetusta antava opettaja ja esiopetuksen tavoitteiden painottuminen toimintakaudella. – *Helsingin kaupungin, sosiaalivirasto ja opetusvirasto*. Tutkimuksia 1.
- Klafki W. (2002). Characteristics of Critical- Constructive Didaktik. Gundem, B.B; Hopmann, S. (eds). *Didaktik and/or Curriculum*. New York: Peter Lang, Series XIV Education. Vol 41 pp 307-330.
- Krull, E. 2000. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Overview of Cognitive Constructivism*. URL: <http://viking.coe.uh.edu/~ichen/ebook/et-it/cognitiv.htm>, alla laetud 13.03.2011.
- Overview of Social Constructivism*. URL: <http://viking.coe.uh.edu/~ichen/ebook/et-it/social.htm>, alla laetud 13.03.2011.
- Teppan, P. (2010) Kaasaja õpiteooriate lähtepunktid. URL: <http://stud.sisekaitse.ee/Teppan/Opiteooriad/index.html> alla laetud 13.06.2012.
- Siemens, G. (2004) *Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age*. <http://www.elearnspace.org/Articles/connectivism.htm>. Alla laetud 11.05.11.
- Tynjälä, P. (1999). *Konstruktivistinen oppimiskäsitys ja asiantuntijuuden edellytysten rakentaminen koulutuksessa*. Teoksessa Eteläpelto, A., Tynjälä, P. (toim.) *Oppiminen ja asiantuntijuus: Työelämän ja koulutuksen näkökulmia*. Juva: WSOY - Kirjapainoyksikkö.